

YANGI O'ZBEKISTONDA INSON HUQUQLARI SOHASINI RIVOJLANTIRISH BO'YICHA ZAMONAVIY TENDENSIYALAR

Turg'unboyev Otabek Odiljon o'g'li

Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti "Xalqaro huquq" fakulteti
1-kurs talabasi

Tel:+998 (99) 003-27-75. e-pochta:otabekodilov535@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7567274>

ARTICLE INFO

Received: 16th January 2023

Accepted: 24th January 2023

Online: 25th January 2023

KEY WORDS

BMT, inson huquqlari, ijtimoiy masalalar, ombudsman, diniy konfessiyalar.

ABSTRACT

Maqolada so'nggi yillarda, yurtimizda prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev tomonidan inson huquqlari va fuqarolarning huquqiy manfaatlarini himoya qilish sohasida amalga oshirilayotgan bir qancha izchil va istiqbolli islohotlar keltirib o'tiladi. Ayniqsa, yurtimizning bu sohada jahon hamjamiyatida ilgari surayotgan aniq, strategik rejalari va chora-tadbirlariga ham urg'o' beriladi.

O'zbekiston davlat mustaqilligining 31 yillik tantanasida ilgari surilgan "Yangi O'zbekistonda el aziz, inson aziz" g'oyasi asosida siyosiy-ijtimoiy, madaniy va ma'naviy, sohalarda keng ko'lamli izchil, pragmatik va puxta o'ylangan islohotlar amalga oshirilmoqda. Yangi O'zbekiston jahon sahnasida inson huquqlarini himoya qilish uni rag'batlantirish borasida bir qancha zamonaviy va oqilona tashabbuslarni ilgari surmoqda.

Buning yorqin dalilida sifatida muhtaram yurtboshimizning "O'zbekiston Respublikasi davlat mustaqilligining o'ttiz bir yillik bayramiga tayyorgarlik ko'rish va uni yuqori saviyada o'tkazish to'g'risida"gi 01.08.2022 yildagi PQ-340-son qarori¹da keltirib o'tilgan so'nggi yillarda mamlakatimizda amalga oshirilayotgan tub demokratik islohotlar, xalqimizning hayoti, qalbi va ongida yuz berayotgan ijobiy o'zgarishlarni ta'sirchan usullarda ifoda etish; mamlakatimizda turli millat va diniy konfessiya vakillari o'rtasida ahillik va totuvlik muhitini yanada kuchaytirish, jamiyatda tinch va osoyishta hayotni ta'minlash borasida amalga oshirilayotgan ishlarning ahamiyatini chuqur tahlillar, aniq hayotiy misollar yordamida keng jamoatchilikka yetkazish; bugungi tinch va erkin hayotni qadrlab, shukronalik tuyg'usi bilan yashashga, inson qadrini ulug'lashga da'vat etadigan ma'naviy-ma'rifiy tadbirlarni uyushtirish; aholining hayot darajasi va sifatini yaxshilash, yoshlar, xotin-qizlar, keksa avlod vakillari, ijtimoiy himoyaga muhtoj insonlarga doimiy e'tibor va g'amxo'rlik ko'rsatishga qaratilgan dasturlarimizning ijobiy natijalarini ko'rsatish; "Temir daftar", "Ayollar daftari", "Yoshlar daftari"ga kiritilgan hamda ko'makka muhtoj insonlarning holidan xabar olish, ularga beg'araz yordam berish bilan bog'liq xayriya tadbirlarini amalga oshirish tamoyillari natijasida yurtimizda inson huquqlari va manfaatlarini sohasida yangi qadam qo'yildi va bu borada o'tkazilayotgan chuqur islohotlar o'zining yorqin mohiyatini ochib berdi. Ijtimoiy

¹ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 01.08.2022 yildagi PQ-340-son qarori <https://lex.uz/ru/docs/-6139554> (foydalanilgan sana 9.11.2022)

muammolarni hal etish, qonuniy va huquqiy manfaatlarni ta'minlash bo'yicha yangi islohotlar davri boshlandi, davlat va xalq o'rtasida tegishli mexanizmni yaratish yo'li bilan noyob ko'prik yaratildi.

O'zbekiston inson huquqlari, ijtimoiy masalalarga yechim topishda o'zining qat'iy va izchil yo'lidan ketayotganligi jahon hamjamiyati tomonidan munosib baholanmoqda. Darhaqiqat, davlatimiz o'z tarixida birinchi marotaba BMT tizimidagi eng nufuzli organlardan biri - "Inson huquqlari bo'yicha kengash" a'zosi etib saylanganidir. O'zbekistonning mana shunday yuqori organga intilganining asosiy sababi, davlat bu a'zolik yuklaydigan majburiyatlarni bajarishga hamda inson huquqlarini global miqyosda himoya qilishga bel bog'laganidan dalolatdir. Prezident Shavkat Mirziyoyev BMT Bosh Assambleyasining yetmish ikkinchi sessiyasida nutq so'zlaganida, mamlakatda islohotlar davom etadi, adolat va taraqqiyot tomon qadam tashlashdan to'xtamaydi va ortga qaytmaydi, deya ta'kidladilar. Uning so'zlarini tinglagan huquq himoyachilari va xalqaro tashkilotlarning pozitsiyasi shuki, ushbu bayonotlar amalda aks etishi va o'z isbotini topishi zarur.

Davlatimiz rahbari BMT Bosh Assambleyasining yetmish ikkinchi va yetmish beshinchi sessiyalarida ma'rifat va diniy bag'rikenglik, barqaror taraqqiyot maqsadlariga erishish va inson huquqlarini ta'minlashda parlamentlar ro'lini oshirish, davlatning hal qiluvchi va strategik kuchi bo'lgan yoshlar manfaatlarini ham inobatga olgan holda "Yoshlar huquqlari to'g'risida konvensiya"ni qabul qilish yuzasidan bildirgan tashabbuslari jahon hamjamiyati tomonidan iliq mamnuniyat bilan qabul qilindi va qo'llab-quvvatlandi, O'zbekistonni fuqaro jamiyatini taraqqiy ettirish, siyosiy mahbuslar dardini tinglab, ularning rehabilitatsiyasi uchun zamin yaratish, so'z va matbuot erkinligini kengaytirish, qamoqxonalar va hibsonalardagi vaziyatni yaxshilash, sud mustaqilligi va huquq-tartibot organlari ustidan demokratik nazorat tomon harakat qilinmoqda. Insonparvarlik tamoyillaridan kelib chiqib, hibsdan saqlanayotgan shaxslarni hibsga olishning ko'plab individual holatlari ko'rib chiqildi. Ekstremizm mafkurasi ta'siriga tushib qolgan, adashgan fuqarolar ijtimoiy rehabilitatsiya qilinib, ularning normal hayotga qaytishi uchun sharoit yaratilmoqda. Jumladan "Mehr operatsiyalari" orqali o'z yurtini tashlab, o'zga yurtlarda, jang maydonlarida yurgan, bilib bilmay to'g'ri yo'ldan adashgan yurtdoshlarimiz vatanga qaytarildi. 2017-yil "xalq bilan muloqot va inson manfaatlarini yili" deb nomlanganligi, "xalq davlat idoralariga emas, davlat idoralari xalqqa xizmat qilishi kerak" tamoyili asosida davlat organlari tizimida yangi islohotlar davri boshlanganligi, xalq va davlat o'rtasidagi ishonchni mustahkamlashga, hukumat va xalq o'rtasida ochiq muloqot o'tkazish yo'lida "xalq qabulxonalarini" tizimi yaratilganligi, Xalqaro Mehnat Tashkiloti bilan voyaga yetmagan bolalar mehnatidan foydalanmaslik to'g'risida hamkorlik chuqurlashtirilishi, endilikda barcha huquqni muhofaza qiluvchi organlarning inson huquq va erkinliklarini himoya qilish borasidagi faoliyati doimiy parlament va fuqarolar nazoratida bo'lishi, bugungi kun islohotlarining ijobiy aksidir. Islohotlarning eng muhim vektori iqtisodiy tizimni liberallashtirish va qulay investitsiya muhitini yaratishdir. "Xalq qanchalik boy bo'lsa, davlat ham shunchalik kuchli bo'ladi" shiori ostida milliy iqtisodiyotimizni rivojlantirish, aholiga qo'shimcha ish o'rinlari yaratish va daromadini oshirish borasida pirovard islohotlar yuritilmoqda. Birinchi marta tadbirkorlar huquqlarini himoya qilish bo'yicha Ombudsman instituti tashkil etildi. Biznes uchun soliqlar sezilarli

darajada kamaydi. Tadbirkorlik subyektlarining kredit olish imkoniyatlari kengaytirildi va yangi erkin iqtisodiy zonalar ishga tushirilib, investorlarga keng imtiyozlar berildi.

So'nggi yillarda qabul kvotalari qariyb bir necha barobarga ortdi. Bundan tashqari, kelgusi yillar davomida bu ko'rsatkichni 50 foizga yetkazish, oily ta'lim muassasalarining nufuzini yanada ortirish, shuningdek, ta'lim sifatini oshirishga qaratilgan maqsadli chora-tadbirlar dasturi, bu sohada ko'plab islohotlar o'tkazilishidan darak bermoqda. Bu jarayonda, o'qituvchilarning ilmiy darajasini orttirish, professor o'qituvchilarningoylikmaoshlariniko'paytirishbo'yicha ham chora tadbirlar ko'rilmogda. Oliy ta'lim tizimida, umuman olganda, ta'limning barcha bosqichlarida dars berayotgan ingliz tili o'qituvchilarining atigi 4 foizi xalqaro sertifikatga egaigi bu borada qilinishi zarur bo'lgan ishlar salmoqli ekanligini ko'rsatmoqda.

BMT tomonidan 2015-yil qabul qilingan "Barqaror rivojlanish maqsadlari" yurtimizda faol amalga oshirilmoqda. 2030-yilga qadar respublikadagi barcha oily ta'lim dargohini kredit-modul tizimiga o'tkazish belgilab berildi. Kredit-modul tizimi, bu — ta'limni tashkil etish jarayoni bo'lib, o'qitishning modul texnologiyalari jamlamasi va kredit o'lchovi asosida baholash modeli hisoblanadi. Uni bir butunlikda olib boorish serqirra hamda murakkab tizimli jarayondir. Kredit-modul tamoyilida ikkita asosiy masalaga ahamiyat beriladi: talabalarining mustaqil ishlashini ta'minlash hamda talabalar bilimini reyting asosida baholashga asoslanadi. Ta'lim dargohlarida ilm olishni mustahkamlash, yetuk va bilim salohiyati kuchli kadrlarni tayyorlash davlatimizning ta'lim tizimidagi bosh maqsadidir

Hozirgi vaqtda O'zbekiston Respublikasi inson huquqlari bo'yicha 80 dan ortiq xalqaro hujjatlarga, jumladan Birlashgan Millatlar Tashkilotining 6 ta asosiy shartnomaci va 4 ta fakultativ protokoliga qo'shilgan bo'lib, ularning amalga oshirilishi yuzasidan BMTning "Inson huquqlari bo'yicha kengashi" va shartnomaviy qo'mitalariga muntazam ravishda milliy ma'ruzalarni taqdim etib kelmoqda. Inson huquqlarini takomillashtirish, xalqimizning huquqiy ongini yanada rivojlantirish maqsadida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 22.06.2020 yildagi PF-6012-son Farmoni² qabul qilindi. Zero, bu tarixiy hujjatda inson huquqlari va erkinliklarini ta'minlash bo'yicha aniq maqsad va vazifalar belgilab berilgan. Xususan, xalqaro tashkilotlarning inson huquqlarini himoya qilish bo'yicha tavsiyalarini amalga oshirishga qaratilgan milliy harakat rejalari ("yo'l xaritalari")ning so'zsiz bajarilishini ta'minlash; inson huquqlarini himoya qilish va inson huquqlari madaniyatini oshirishda ko'rsatgan xizmatlari uchun har yili Xalqaro inson huquqlari kunida topshiriladigan "Inson huquqlari himoyasi uchun" ko'krak nishonini ta'sis etish; inson huquq va erkinliklarini ta'minlashda, nizolarni sudgacha hal qilishda va taraflarni yarashtirishda advokatlarining vakolatlari sezilarli darajada kengaytirish, sudlarda ishlarni ko'rib chiqishda adolatni, ochiqlik va shaffoflikni ta'minlash uchun "Elektron odil sudlov" tizimi joriy etish, aholiga bepul yuridik yordam ko'rsatish tizimi, shuningdek, Advice.uz huquqiy ma'lumotlar tizimining imkoniyatlarini kengaytirish hamda fuqarolarga bepul huquqiy maslahatlar xizmatini ko'rsatuvchi "Madad" nodavlat notijorat tashkilotini qo'llab-quvvatlash bo'yicha chora-tadbirlar xalqimiz uchun muhim ahamiyat kasb etdi.

² O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 22.06.2020 yildagi PF-6012-son Farmoni <https://lex.uz/docs/-4872355> (foydalanilgan sana 9.11.2022)

O'zbekiston inson huquqlari bo'yicha 80 dan ortiq xalqaro hujjat, jumladan, BMTning 6 ta asosiy shartnomasi va 4 ta fakul'tativ protokoliga qo'shilgan. Mamlakatimizda sud-huquq tizimida ham izchil islohotlar amalga oshirilmoqda. Xalqimizning sud-huquq idoralariga ishonchi oshib borayotganligi - buning dalilidir. Sud-huquq tizimidagi muhim islohotlardan yana bir yaqqol isboti, afv etish va jamoat birlashmalarining kafilligi ostida shaxslarni jazodan ozod qilishning mutlaqo yangi tizimi joriy etilishi, Jasliq qo'rg'onida joylashgan jazoni ijro etish koloniyasining yopilishi, ozodlikdan mahrum qilish joylarida saqlanayotgan mahkumlar sonining 2,5 baravarga kamayishi inson huquqlarini himoyalash sohasida muhim qadam bo'ldi. Mamlakatimizda bolalar mehnati to'liq bartaraf etilib, bola huquqlari bo'yicha vakil faoliyati yo'lga qo'yildi. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi tadbirkorlik subyektlarining huquqlari va qonuniy manfaatlarini himoya qilish bo'yicha vakil lavozimi joriy etildi.

Turli xil madaniyatga mansub aholi vakillari o'zaro ahil-inoq yashab kelayotgan O'zbekistonda milliy va diniy bag'rikenglik hukm surmoqda. Bag'rikenglik turli millat va elatga daxldor kishilarning, turli xil diniy e'tiqodli insonlarning bir zamin, yagona Vatan, bir yurt, bir hududda oliyjanob g'oya, orzu-umid, maqsad va niyatlar yo'lida hamkor, hamfikir va hamjihat bo'lib yashashni anglatadi O'zbekistonda vijdon erkinligi kafolatlanadi va bu borada ham alohida harakatlar amalga oshirilmoqda. Bugungi kunda aholining 94% islom diniga, 3,5%ga yaqini pravoslav va qolganlari boshqa konfessiyalarga mansublarni tashkil etadi. Respublikamizda 16 diniy konfessiyaga mansub 2239 diniy tashkilot faoliyat olib bormoqda.³ Turli madaniyat va mentalitet vakillarining tengligi vat inch-totuvligini ta'minlash maqsadida, har yili "O'zbekiston - umumiy uyimiz" nomli tadbirlar tashkil etilmoqda. O'zbekiston Respublikasida yashovchi turli millat vakillarini respublika ijtimoiy, ma'naviy-ma'rifiy hayotida faol ishtirok etishini ta'minlash milliy-madaniy markazlar faoliyatining muhim yo'nalishlaridan biridir. Shuningdek, xorijiy mamlakatlardagi turdosh tashkilotlar hamda tarixiy vatanlari bilan do'stlik, hamkorlik, madaniy-ma'rifiy aloqalar o'rnatish va hamdo'stlik aloqalarini rivojlantirish, Respublika Baynalmilal madaniyat markazi, turli davlat va jamoat tashkilotlari hamda ijodiy uyushmalar bilan hamkorlikda mamlakatda fuqarolar hamjihatligi va millatlararo totuvlikni mustahkamlashga ko'maklashish milliy madaniyat markazlarning asosiy vazifalaridir.

Hozirgi paytda, yurtimizdagi mehnatga layoqatli aholining 45%ini ayollar tashkil etadi. 1500 ga yaqin xotin-qizlar rahbarlik lavozimida ishlamoqda. Ayollar huquqi va ularning davlat boshqaruvidagi ro'lini oshirish masalasida 6 mingdan ziyod ayol hodimlar zaxirasi yaratildi. Joriy yil oktyabr oyi davomida mahallalardagi 80 ming nafar xotin-qizning muammolari hal etildi. Barcha hududlarda xotin-qizlar markazlari tashkil etildi. Bu markazlar tomonidan ko'plab xotin-qizlarning tadbirkorlik, hunarmandchilik, kasbga qayta tayyorlash, bandlikni ta'minlash yuzasidan amaliy yordamlar ko'rsatilmoqda.

Demokratik institutlar va inson huquqlari bo'yicha byuro direktori Matteo Mekachchi mamlakatimizda yangi pog'onada amalga oshirilayotgan demokratik yangilanishlar va ijtimoiy-iqtisodiy islohotlarni, shuningdek, Markaziy Osiyo mintaqasida yaxshi qo'shniçilik munosbatlarini mustahkamlash borasidagi siyosatni yuqori baholadi va qo'llab quvvatladi. Bu

³ "11-sinf O'zbekiston tarixi", O'rta ta'lim muassasalarining 11-sinf o'quvchilari uchun darslik, Narzulla Jo'rayev, Akbar Zamonov, 62-bet (foydalanilgan sana 9.11.2022)

mamlakatimizda inson huquqlari, soʻz, matbuot, din va eʼtiqod erkinligi, gender tengligi, xotin-qizlar va yoshlarni har tomonlama qoʻllab-quvvatlash, fuqarolik jamiyati institutlarini rivojlantirish, amalga oshirilayotgan demokratik yangilanishlarning huquqiy bazasini ilgʻor xalqaro amaliyot asosida mustahkamlash davlat siyosatining ustuvor yoʻnalishiga aylanganligining xalqaro eʼtirofidir.